

Məişət zorakılığına qarşı mübarizə

A QUPDK-nın Qadın Problemləri və Gender Məsələləri Şöbəsi Gender Bərabərliyi və Qadın Təşəbbüsləri İctimai Birliyi ilə birgə, Avropa Komissiyası və ACİ-YF İnsan Hüquqları və İdarəçilik Proqramı (Macarıstan) tərəfindən dəstəklənən "Məişət zorakılığı barəsində məlumatlandırma kampaniyası" mövzusunda həyata keçirdiyi ikiillik layihə çərçivəsində 2012-ci ilin iyulunda Ağcabədi, Beyləqan, Mingəçevir, Göygöl, Şəmkir, Şabran, Ögüz və Qaxda, avqust ayında Ağdam, Yardımlı, Ağstafa, Tovuz və Balakəndə, sentyabr ayında isə Qazax rayonunda məlumatlandırma kampaniyalarında "Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu" barədə qadınların və ictimaiyyətin məlumatlandırılması, hüquqi və psixoloji konsultasiyanın aparılması, hər altı aydan bir telefon sorğusu keçirməklə, gender zorakılığının daha da gücləndirilməsi kimi məsələlər müzakirə olunmuşdur.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi 2012-ci ildə ATƏT-in Bakı Ofisi ilə birlikdə "Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında Qanunla bağlı məlumatlandırma" mövzusunda seminar keçirmişdir. 2013-cü ildə sözügedən qurum 100-ə yaxın ali və orta ixtisas təhsil müəssisələrinin tələbələrini iştirak etdiyi "Məişət zorakılığı ailə dəyərlərimizə ziddir" mövzusunda tədbir təşkil etmişdir.

"Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının 2011-ci il 15 noyabr Qanununa əsasən, Cinayət Məcəlləsinə qadını nikaha daxil olmağa məcbur etməyi qadağan edən və buna görə sanksiyalar nəzərdə tutan 176-1-ci maddə daxil edildi. Bu maddədə həmin əməlin nikah yaşına çatmayan şəxs barəsində törədilməsinə görə daha ağır cəza nəzərdə tutulur. Qanunvericiliyə edilən bu dəyişikliklər erkən nikah hallarının qarşısının alınmasında da xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Araşdırmalar göstərmişdir ki, əksər hallarda qızların erkən yaşda ərə verilməsi onların valideynlərinin razılığı ilə baş verir.

Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən "Sosial xidmət haqqında" AR Qanununa müvafiq olaraq, 2013-cü ildə məişət zorakılığına məruz qalmış şəxslərin reabilitasiyası istiqamətində müsabiqə elan edilmiş və ixtisaslaşmış qeyri-hökumət təşkilatı ilə müqavilə imzalanmışdır. Layihənin icrası istiqamətində Sumqayıt şəhərində yaradılmış "Uşaq və Qadınlar üçün Yardım Mərkəzi"ndə zorakılığa məruz qalmış şəxslərə reabilitasiyanın təşkili, onlara sosial-psixoloji reabilitasiya, ailəyə dəstək xidmətlərinin göstərilməsi və onların problemlərinin həlli məqsədilə müvafiq qurumlara yönləndirilməsi kimi xidmətlər göstərilmişdir.

BMT-nin Əhali Fondu (UNFPA), BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı (UNHCR), BMT-nin İnkişaf Fondu (UNDP), Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatı və Rəşadət İnkişaf Uğrunda Qadınlar Cəmiyyəti ilə birgə 2008-ci ildən başlayaraq, Azərbaycanda qaçqın və məcburi köçkün icmalarında gender əsaslı zorakılığın azaldılması məqsədilə beş illik layihə həyata keçirmişdir. Layihədə 14 ərazi əhatə olunmuşdur. Layihə çərçivəsində 2012-ci

ildə "Erkən nikahlara yox" şüarı altında "Erkən nikahlar: 50 suala 50 cavab" adlı buklet hazırlanmış və əhaliyə paylanılmışdır. Bukletdə nikah anlayışı, etibarlı nikahlar, erkən nikahın səbəbləri, fəsadları, qarşısının alınması, məsuliyyət və cəza öz əksini tapmışdır. Layihənin yekunu olaraq, 25 noyabr 2013-cü il tarixində 16 günlük Fəallıq Kampaniyası çərçivəsində "Qadınlara qarşı zorakılığa YOX deyək" layihəsinin yekunlarına həsr olunmuş tədbir keçirilmişdir.

S.Abbasova yazır: "Yeri gəlmişkən, dövlət qurumları Azərbaycan cəmiyyətinin üzvləşdiyi ciddi sosial problemlərdən olan erkən nikahlarla mübarizəni, strateji istiqamət olaraq qəbul edirlər. Məsələ ondadır ki, müstəqilliyin ilk illərində əvvəlki sovet sisteminin dağılması ailə-nikah münasibətlərinin hüquqi tənzimlənməsi mexaniz-

ən çox 1999-cu ildə (7,1%), ən az isə, 2003-cü ildə olmuşdur (4,6%). 2007-ci ildən isə, bu göstəricilər artmaqdadır. Hazırda nikaha daxil olan qadınların, ümumi sayına nisbətən, 18 yaşadək olan qızlar 6,17% təşkil edir."

Azərbaycan Dövlət Statistika Komitəsi, BMT-nin Əhali Fondunun (UNFPA) Azərbaycandakı nümayəndəliyi və AQUPDK-nın maddi və texniki dəstəyi ilə birgə 2010-cu ildə ölkənin regionlarının şəhər və kənd yerlərində "Qızların erkən nikaha daxil olması və rəsmi və qeyri-rəsmi nikahdan kənar doğum hallarının öyrənilməsinə dair" statistik müayinə keçirilmişdir. Onun bilgilərinə əsasən, 18 yaşadək erkən nikaha daxil olan qadınların 38,9%-i şəhər, 61,1%-i isə kənd yerlərində qeydə alınmışdır. Erkən nikaha daxil olan qadınların 37,4%-i öz istəyi ilə, 25,9%-i valideynlərinin təzyiqi altında, 10,7%-i ailədə maddi vəziyyətin çətin olduğuna görə, 7,9%-i ərinin maddi cəhətdən varlı olmasına görə, 6,4%-i qaçırıldığına və 1,6%-i hamilə olduğuna görə, erkən nikaha daxil olmuşdur. 16 yaşda öz istəyi ilə, 15 yaşda hamilə olduğuna görə, erkən nikaha daxilolma hallarının xüsusi çəkisi daha yüksək olmuşdur. Qaçırılma halları 15 və 17 yaşlılar arasında daha çox baş vermişdir.

AQUPDK YUNİSEF-in dəstəyi ilə erkən nikahlar problemi araşdırılmış və xüsusi koordinasiya qruplarının vasitəsilə bir çox rayonda tədqiqatın nəticələrini bəyan etmişdir. Layihə çərçivəsində, həm-

milərini kəskin zəiflətdi və bu da erkən yaşda qızların ərə verilməsi kimi zərərli ənənənin, ələlxüsus, bölgələrdə kütləviləşməsinə gətirib çıxardı. Digər tərəfdən, keçid dövründə bir çox ailələrin maddi durumunun son dərəcə pisləşməsi də erkən nikahların geniş yayılmasına şərait yaradı. Statistik göstəricilərə görə, 1999-2011-ci illərdə Azərbaycan Respublikası üzrə nikaha daxil olan erkən yaşlı qızlar, bu illər ərzində, nikaha daxil olan qadınların ümumi sayına nisbətən,

çinin, bir sıra rayonlarda əhalini bilgiləndirmək və qız uşaqlarının məktəblərdə təhsilə xitam verilməsinin qarşısını almaq məqsədilə polis əməkdaşı, din xadimi və kənd nümayəndəsinin daxil olduğu qruplar yaradılmışdır. Bundan əlavə, 2010-cu ilin oktyabrından, həmçinin, "Davranışı dəyişdirmək üzrə sosial kommunikasiya" adlı erkən nikahlar üzrə bir başqa layihə həyata keçirilməkdədir. Onun çərçivəsində bir neçə rayonda erkən nikahların səbəblərinin aydın-

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına
Dövlət Dəstəyi Fondu**

KİVDF

www.kivdf.gov.az

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə "İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

institutunun inkişaf etdirilməsi dövlətimizin modernləşmə strategiyasının prioritet vəzifələri sırasında sadalanmışdır. Konsepsiyada, xüsusi olaraq vurğulanır ki, "ölkədə gender problemi diqqət mərkəzində saxlanılacaq və onun həlli istiqamətində müvafiq tədbirlər həyata keçiriləcəkdir. Bu sahədə dövlət siyasətinin əsas istiqamələrini gender zorakılığı hallarının qarşısının alınması üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsi, qadınlar və kişilər üçün əmək bazarında bərabər imkanlarının yaradılması, qadınların işdə irəli çəkilmələri və rəhbər vəzifələr tutmaq imkanlarının daha da genişləndirilməsi məsələlərini təşkil edəcəkdir."

Beləliklə, gətirilən faktların təhlili Azərbaycan Respublikasında qadınlara qarşı zorakılığın aradan qaldırılması sahəsində, xüsusən də, son illərdə olduqca güclü hüquqi-normativ bazanın yaradılmasından xəbər verir. Lakin məsələnin mentalitə, patriarxal təsəvvürlərlə bağlılıqları da danılmazdır. Sosio-psixoloji amillərlə şərtlənmiş bu cəhətlərin aradan qaldırılması uzun və sistemli iş tələb edir. Başda Prezident İlham Əliyev Cənabları olmaqla, Azərbaycan rəhbərliyinin son zamanlar bu istiqamətdə atdığı addımlar dövlətimizin qadın zorakılığına qarşı mübarizədə təsirli fəaliyyətinin ifadəsidir və problemin yaxın gələcəkdə kompleks həllinə əminlik yaradır.

VAHİD ÖMƏROV,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru